

Lozan Barışı

Lozan barışının büyük tarihi mânası vardır: Lozan barışı, emperyalist kuvvetlere karşı yapılmış başarılı bir kurtuluş savaşının neticesinde kazanılan millî egemenliğin ve bağımsızlığın o emperyalist kuvvetlerin kendisine, bütün dünyaya kabul ettirilmiş ifadesidir.

Garbın büyük sermayesinin sömürmek üzere pençesine taktığı memleketler arasında Osmanlı imparatorluğu da vardı. Osmanlı imparatorluğu resmen değilse de, filen yarı müstemleke haline gelmiş, «Avrupanın hasta adamı» olmuştu. Birinci Cihan Harbinden sonra emperyalist devletler hasta adamın artık öldüğüne hükmedip mirasına konmak istediler. Yalnız imparatorluğun mirasıyla kanmıyan yabancı eller öz vatanımıza da uzanınca halkın içinden alev gibi fışkıran yakıcı bir mukavemet hareketiyle karşılaştılar. Yer yer milletin bağrından fışkıran bu hareketler büyük Atatürk'ün önderliğinde birleşip teşkilatlanarak yurdumuzu bir hamlede hem dıştan gelen emperyalist müstevlilerden, hem de içte, müstevlilere hizmet etmiş olan çürümüş imparatorluk artıklarından temizledi.

Emperyalizmin pençesine düşen memleket yalnız Osmanlı imparatorluğu değildi, emperyalizme karşı koyan millet de yalnız biz değiliz. Millî kurtuluş hareketleri savaşları bugün de yer yer devam ediyor ve sömürgeler ortadan kalkmadıkça edecektir de... Milletimiz, fedakârlığı, kahramanlığı, kuvvetli istiklâl aşkıyla ve tarihi şartların müsaadesiyle emperyalizme başarıyla karşı koyan ilk memleketlerden biri oldu; emperyalizmle mücadele tarihinde şerefli bir yer kazandı. Avrupadaki faşizmle savaş, emperyalizmin kurtuluş savaşına. Bugün bu savaşın kazanılmış olması dolayısıyla Lozan bayramımızı bu son altı yılda kutliyamadığımız kadar candan kutliyalabiliriz. Emperyalizmle savaş henüz bitmemiştir, fakat ergeç emperyalizmin yenilgisiyle bitmiye mahkûmdur. Dünyanın gidişi, insan cemiyetlerinin tekâmülü, milletler arasında daha müsavî, daha hür ve düzenli bir münasebetler sistemine doğrudur. Bu, sosyal tekâmülün zarurî neticesidir, ama her ilerleyiş gibi bu da yine ileri kuvvetlerin, hürriyet ve eşitlik kuvvetlerinin geri kuvvetlerle, taassup ve imtiyaz kuvvetleriyle mücadelesi neticesinde gerçekleşecektir.

Üç Bastille

14 Temmuz 1789 - 6 Mayıs 1945 - ?

«..... 14 Temmuz 1789 sabahı; saat dokuz. Envalides'lerdeki depolardan topları ve tüfekleri yağma eden işçiler ve burjuvalar, hep beraber, Bastille'e doğru ilerliyor..... Bu eski kale çoktandır kralın zindanı işini görmektedir ve istipdadın sembolü olmuştur. İşte Paris halkı bunu yıkmak istiyordu. Meydan insan dalgalarıyla dolup taşıyordu. Kale çok az müdafaa edildi. Halktan adı bilinmeyen yüz ölü var; lâfı mı olur? Sırağa geçirilmiş pek meşhur bir kafa: Bastille'i yıkanlar coşkun zafer alaylarıyla hapisane müdürü M. de Launey'in kellesini gece yarısına kadar sokaklarda dolaştırıp, durdular. 1. Bir tarih kitabı

1) André Ribard, La France, Histoire d'une peuple, E.S.I. Paris 1938, s. 178-179.

Bastille'in yıkılışını böyle anlatıyor:

Büyük Fransız İhtilâlinin bayramı diye kutlanan Bastille'in yıkıldığı gündür. İhtilâl'in ondan sonra çok daha kasırgalı çok daha kanlı günleri oldu. Ama kral zindanının yosunlu duvarlarını yıkan kazmalar, bütün eski rejimin, derebeylik sisteminin de temellerine iniyor, bütün bir zulüm, gerilik dünyasının mezarını kazıyordu. Bunun bir büyük mânası da için için kurtuluş hümmesiyle yanan halkın ayaklanması, kürekçiliğinin ilk hamlesi oluşuyordu. Bastille yıkılmıştı. Bu yıkıntının üstünden Fransız ihtilâlcileri dünyaya «İnsanlığın Hakları» nı müjdelemişlerdi. Bu müjde gerçekleşti mi? hayır. Bunun yine tarih kitabından okuyalım: «Kralı yenen neydi? Halkın kuvveti. Bu zaferden kim fayda-

dalandı? Burjuvazi.» İşçilerin, fakir halkın, aç ve topraklarından kovulan köylülerin başına geçip, onların kamı pahasına egemenliğini sağlayan burjuvazi, daha Bastille'in külleri savrulmadan, «İnsanlığın Hakları» şiarını «zenginlerin menfaati» şeklinde sokmaktan çekinmedi. İhtilâlin en büyük başlarından biri ve halkın candan dostu Marat burjuvazinin üstünlüğünü sağlamak için yaptığı kanunlara karşı gür sesini yükseltmişti: «... fakir çırakların zararına büyük servetler yapmış olan bu doymak bilmez zalimler, merhametsizliklerini arttırmaktan, onları ağıktan öldürmek için barbarca kanunlar hazırlamaktan çekinmiyorlar...» Böylece Hollanda, İngiltere, Amerikadan sonra Büyük Fransız İhtilâliyle garp dün-

Sonu 4 de

Barem

Niyazi AĞIRNASLI

İkinci Dünya Harbi, tesirlerini memleketimizde de gösterdi. Eşya fiyatlarındaki yükselme nisbetleriyle Türkiye, hayat pahalılığının şiddetle hissedildiği bir kaç memleket arasında sayılmaktadır. Pazar için istihsal yerine ihtiyaç için istihsal prensibini realize edebilmiş yahutta ihtiyaç maddelerinin dağıtımının ration'a tâbi tutmuş memleketlerde geçim sıkıntısı çok az duyuldu. Bizde ise;

- a) İstihsalı arttırma yolunda radikal tedbirler alınmadığı,
- b) İstihlak ciddi bir müdahale mekanizması tarafından tahdit ve tanzim edilemediği,
- c) Yollar ve taşıma vasıtaları iyi kullanılmadığı,
- d) Ve nihayet dizginler muayyen bir mütevasit sermayedar zümresinin elinde bulunduğu için fiyatlar alabildiğine yükseldi. Fiyatların bakiye olarak bırakılması hükümet de pazara tâbi oldu. Böylece bir taraftan kısmen bizzat hayat pahalılığına sebep oldu (Sümerbank mamullerini, kömürü demiri ve şekerini pahalı satmak suretile). Kısmen de durmadan yükselen fiyatlar karşısında devlet masraflarını

Sonu 2 de

SOSYOLOJİ İŞİĞİ ALTINDA :

Harpten sonra Faşizm

Dr. Behice BORAN

Avrupada harbin sona erışı ile faşist devletler yere serildiler, fakat bu rejimlerin dayanağı olan büyük sermaye gurupları hâlâ ayakta duruyor ve gazete havadislerine bakılırsa, dokuz canlı canavar gibi, bu harbin sonunda da kollarına zarar gelmeden kurtulmak için şimdiden dolap çevirmeye başlamışlar. Alman ve İtalyan finans ve büyük sanayi sermayesinin âkabeti barışın halletmesi gereken en önemli meselelerden biridir. Faşizmin kökü kazınması için bu sermaye saltanatının yıkılması elzem.

Hepsi bu kadar da değil! Garp demokrasilerinin kendilerinde de büyük sermaye temerküzü var ve bu sermaye bu memleketlerin ekonomisini — büyük mikyasta siyasetlerini de — avuçları içine almıştır. Fransız ekonomisine iki yüz, Amerikan ekonomisine altmış, İngiltere ekonomisine de yine bir avuç sermayedar aile hâkim. En mühim istihsal şubelerinde inhisarî tröstler istedikleri gibi hüküm sürüyorlar. Küçük müstahsiller rekabet edemiyerek durmadan alta gidiyorlar. Millet büyük ekseriyeti şirketlerin hizmetinde aylıkla veya gündelikle çalışan müstahdemler haline gelmiş, bu insanların bütün mükadderatı küçük bir sermayedar gurubun elindedir. İktisadî hayat tepeden inme, müthiş teşkilât, müstebit disiplini bir hal almıştır, bu alanda ferdin hiç bir hürriyeti yoktur. Bu vaziyette siyasi demokrasi de mâna ve kıymetinden kaybetmiştir. Roosevelt'in dediği gibi, iş bulmak, hayatını kazanmak hürriyetine sahip olmanın insanın, rey sandığı başındaki siyasi hürriyeti büyük bir şey ifade etmez. Bırakın ki iktisadî diktatörlük bu kadar kuvetlenince siyasi demokratik haklar da, tamamiyle değilse bile büyük mikyasta, iktisadî kudreti elinde tutanların lehine işler olur.

Böyle, ister mağlûp, ister galip olsun, ileri teknikli garp sanayi memleketlerinde büyük sermaye guruplarını ve bunların teşkil ettikleri tröstle-

ri, kartelleri, korporasyonları temizlemek, bunların kontrolleri altındaki sanayi, malî ve kredi müesseselerini ve ulaştırma vasıtalarını devletleştirmek gerekiyor. Bugün İngilteredeki seçim mücadelesinin, Fransa'da kurtuluşun beri devam eden huzursuzluk ve çekişmelerin, Belçika'daki kiralık meselesinin, İtalya'daki kargaşaların altında, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, hep bu büyük sermaye saltanatı meselesi vardır.

Harpten önce, geri teknikli ziraat memleketlerde faşizmin direği bilhassa derebeylik artığı büyük toprak mülkiyeti olmuştu; onun için bugün bu çeşit kurtarılmış memleketlerde ilk iş olarak büyük malikanelerin toprak işleyen köylüye dağıtıldığı ve bu zamane derebeylerine bir tazminat bile verilmediğini görüyoruz. Diğer taraftan bu memleketler hervent büyük teşekküller haline temerküz etmiş olan sanayilerini devletleştiriyorlar. Bu memleketlerin ziraat ve sanayi alanında aldıkları bu tedbirleri sadece iç reform hareketleri olarak görmek dar bir görüş olur; bu hareketler faşizmle mücadelenin devamını, faşizmin ortadan kaldırılışını gösteriyor.

Büyük, inhisarî sermaye temerküzüne karşı açılan mücadele cemiyetlerin iç bünyesi bakımından faşizmin kökünün kazınması demekse, dış münasebetler bakımından da harplerin kaldırılmasına doğru gidiş demektir. Modern harpler, emperyalist harplerdir. Emperyalizm ise büyük malî - sınaî sermayenin temerküzünün doğurduğu bir neticedir; bu sermayenin, daha geri memleketlerin tabii kaynaklarını ve insan emeğini sömürmesi demektir; böyle sömürülen memleketler geri, fakir kalmıya ve siyasi bakımından sömüren sermayedar memlekete bağlı olma mahkûmdurlar, emperyalist memleketler arasındaki rekabetler ve ziddiyetler tarihin kaydetmediği korkunç harplere yol açıyor.

Şu halde, bugün çeşitli memleketlerde büyük - sermayenin

Sonu 4 de

Demokratik Haklara Neden Düşman Oldular ?

Demokrasi ve demokratik haklar etrafında yapılan tartışmalar basınımızın günlük konusu oldu. Bu tartışmalarla yakından ilgilendiği anlaşılan (bir okuyucu) bize gönderdiği mektupta diyor ki:

Taassup, irtica, işkence devrinin sona erdiği bu günlerde bizde de taassuba, irticaa karşı kıpırdanmalar ve onlara karşı vaziyet almalar başladı. Bu iyi bir şey!

Fakat, insanlığı kurtulabileceğini müjdeleyen yazma ve nesretme, toplanma, işsizlikten korkmama hürriyetleri, insanlık hakları ve ana hürriyetler adıyla dünya teşkilatı esasiesinin madeleri arasına girdiği bu haftalarda bir takım matbuat mensupları bu ana maddelere karşı cephe aldılar ve sonra da efkârı umumiyenin tercümanı olduklarını iddia ettiler. Bunlara göre: «Demokratik haklar bizde zaten mevcutmuş!» Olabilir. Amma, o zaman şöyle bir soru da yerinde olur zannındayım: Madem ki böyle bir demokratik adımı ihtiyac yoktu, Cumhuriyetin on dokuz Mayıs nutkunda, neden bir takım demokratik inkişaf hamlelerinin zaruretiinden bahsetmek lüzumunu hissetti?

Madem ki, bizde daha fazla demokratik haklara ihtiyac yokmuş da, San Fransiskoda Dışişleri Bakanı, neden harpten sonra daha ileri demokratik inkişaf vâdinde bulundu?

Bizim demagogların bunlara vereceği cevap: «Bu kabil konuşmalar siyaset icabıdır!» Olacak. Onlara göre; dünyada olup biten her şey siyaset icabıdır. memleket ve halk menfaatlarının hareketi getirdiği hiç bir zaruret yoktur.

Demokratik hakların verilmesine karşı ikinci bir itiraz daha ileri sürülüyor:

«Bizim iktimai - kültür seviyemiz ve siyasi terbiyemiz daha fazla demokratik hakların verilmesine müsait değildir, sonra birbirimize gireriz!»

Sayın demagoglarımız tarihi unutuplar: İsviçre on dördüncü asırda demokratik haklara sahipti. İngiltere on yedinci asırda onları elde etmek için ciddi hamleler yaptı ve muvaffak oldu. Amerika, Fransa on sekizinci asırda demokratik haklara sahip oldular. Acaba, yirminci asırda yaşayan biz Türklerin iktimai - kültür seviyemizle, siyasi terbiyemiz on dördüncü asırdaki İsviçreden daha mı geridir. Hiç

ALDOUS HUXLEY'in Romanı

— 2 den devam —

fırtınasız bir liman arıyor ve kurtuluşu sofulukta, girift, mistik murakabalarla dalmakta insan ruhunu incelemekte, bir köşeye çekilip düşünmenin, hayat fırtınalarından uzak sakinliğinde buluyor.

şüphe yok ki; yirminci asırda yaşayan biz Türklerin iktimai-kültür seviyemizle, siyasi terbiyemiz on sekizinci asırda yaşayan İngiltere, Amerika ve Fransa'nın iktimai - kültür seviyesinden daha üstün durumdadır. Onlar, bugünkü iktimai seviyelerini demokratik hakların meydana getirdiği şartlar içerisinde bulabildiler

Hakikat böyle iken demokratik haklar, iktimai - kültür seviyesinin bir neticesi diye gösterildi. Aslında ise hakikat tam bu mantığın tersi; iktimai - kültürel seviye demokratik hakların meydana getirdiği şartlar içerisinde yükselir. Zira, matbuat hürriyeti insanların aklını başına getirir, cemiyet kurma hürriyeti insanların sosyal haklarını geliştirir, onları müdafaa zarureti siyasi terbiyeyi olgunlaştırır, işsizlikten korkmamak hürriyeti, bir lokma ekmek için başkalarına kuyruk sallama zilletinden insanı kurtarır ve bu hürriyetler her türlü insan kabiliyetlerini en iyi şekilde geliştirmiş olur.

Demokratik haklar iktimai seviyenin bir neticesi değil, tam tersine iktimai seviye demokratik hakların bir neticesidir. Demokratik haklar bir netice değil, içerisinde yeni inkişaf tohumları taşıyan bir vasıta.

Meselenin iç yüzü böyle iken, bizde demokratik haklara karşı koyanların «siyaset icabıdır!» iktimai seviye meselesi! Acaba nasıl bir niyeti maskeliyor?

Bu gün demokratik hakların düşmanları, Alman istilâci sürüleri hudutlarımıza dayandıkları zaman, «Avrupa realitesini» tanımayı millete tavsiye eden ve bu suretle, vatanlarını Alman ordularına satan Avrupalı milliyetçilerin mukallitleri ırkçı ve turancılardı.

Bunlar, Faşist istilâcılara karşı ayaklanan Avrupa halklarını ve onların şeflerini yağmacı haydutlar olarak sıfatlandıran Babıâli diplomatlarıdır!

Biz bunları ancak demokratik şartlar içerisinde akıllılık ve halk menfaatlarının hâkimiyetile susturabiliriz. Demokratik hakların meydana koyacağı şartlar onların; gizli niyetlerinin, zorbalı, irtica kamp beğilerinin, halk, bilgi ve teknik düşmanlarının ölüm şartları olacağı için demokrasiden korkuyorlar. Halka verilecek demokratik haklar denince kükreyip vaziyet almaları bundan ötürüdür. «İktimai seviyeye göre demokratik haklar» böylece müthiş bir korkunun maskesidir.

Bir Okuyucu

PEYAMİ SAFA

Beyanındadır

İ. ERDEN

Bir takım yazarlar, kocaman kelimeleri dillerinin ucunda atıp tutarak fikir cambazlığı yaptılar. Ve hâlâ da kendilerinden ve âleti oldukları geri fikirlerden başka kimsenin işine yaramayan bu marifetlerini devam ettirmeye çalışıyorlar. Bunlar sureta küçük endişelerden sıyrılmış, cemiyet ve dünya çapında problemlerle uğraşır görünüyorlar. Fakat İkinci Dünya Harbi bu demagoglar için mükemmel bir elektir. Dü. «büyük mütefekkir», «büyük romancı», «sosyolog muharrir», «sütun gibi yazı yazan», «keskin mantık sahibi» sayılan nicelerinin cemaziülevvelleri artık bu gün açıkça okunuyor. O mütefekkir ve yazarlar ki çıkar-

«Gegen harbin sonundan bugüne kadar, Avrupanın hangi noktasında bir harp, bir ihtilâl, bir politika ve ideoloji çarpışması olmuşsa, orada, istisnasız, hep milliyet fikri kazanmıştır: İlk önce, Türk istiklâl harbinde, garp demokrasilerinin kukla ordularını tepeleyen, milliyet fikridir; peşinden İtalyada marksist, liberal ve farmason beynelmilecileri tepeleyen, milliyet fikridir; Portekizde de marksist, liberal ve farmason beynelmilecileri tepeleyen milliyet fikridir; Almanya'da inkılaptan sonra hemen Reni askerî işgal altına alan milliyet fikridir; Anschluss'u yapan milliyet fikridir; Münih'te Fransaya, İngiltereye düz çöktü-

İspanya'da, Portekiz'de ve Metaksas Yunanistan'daki milliyet fikri de faşizmden başka bir şey değildi. Bizim kurtuluş kavgamızın, bütün bir dünyanın lânetine uğramış barbar rejimlerle ne münasebeti var.

«Tarihte hiç bir harp, zaferini bu kadar peşin vermemiştir. Adeta bugünkü harp başladıktan sonra da birbirini kovalayan yıldırım zaferleri mevsimi gelince milliyet ağacından pıtırak halinde yağan yemişler gibi, tarihî bir olgunluğun tabii neticeleridir.»

«İşte en büyük hakikat ve körgözlere bile çivi gibi saplanan en büyük hâdise: «Mücerret insan» fikri iflâs etmiştir; «Huku beşer» beyannamesinde liberal demokrasi ve marksist beyanname-sinde üçüncü enternasyonal, hep bu mücerret insan hayalinin peşinde topallıyan ve nihayet yüzü koyun kapaklanan fikirlerdir.»

«İçinde bulunduğumuz kanlı imtihan, bütün tarih boyunca insanın bomboş mefhumlar uğrunda yaptığı abes mücadeleleri sona erdiriyor.»

Aldandım hazret ...Adam oğlu tarih boyunca bomboş mefhumlar uğruna değil, gasbetmek istediğiniz insan hakları ve bilcümle hürriyetler uğrunda mücadele etmiştir ve bu kanlı imtihanı umduğun gibi mağlûp değil galip çıkmıştır ve senin gibi düşünenlerin bu mağlûbiyetin acısını çoktan tatmış olmaları lâzımdır. Fakat itiraz... «İktimai» di kendinizi cezalandırmanıza mâni oluyor.

Bu adamda, hiç ağzından dūşürmediği gerçek hesabına millî menfaat hesabına kaç gram doğru fikir var dersiniz? Bu çeşit kimselerin yanlış hükümlerini itiraf edip fikir dünyasına tarziye verecek veya utançlarından dillerini yutacakları yerde, hafızasını kaybetmiş insanlar arasında dolaşır gibi, pervasız ve hattâ mağrur, gazete sütunlarında ulu orta caka satıklarını görürseniz ne dersiniz? Biz bu pişkinliğe olduğu kadar, bir takım zevatın hâlâ «Türk matbuatında faşist yoktur» diye bağırmasına şaşmaktayız.

Gerçek hesabına, millet menfaati hesabına düşünen kafa tarihî akışı durdurmaya, geriletmeye çalışanlara alkış tutmak aşağılığını hiç bir zaman irtikâp etmez. Bilâkis sosyal evrime şuurulu bir şekilde yardım eder. Bizim içinde tezatlar taşımayan, bildiğini iyi bilen, disiplinli bir fikir sistemine sahip olan kafalara ihtiyacımız var. Kalemlerini bayağı ihtiraslarına âlet eden, adım başına fikir değiştiren, dipsiz iddialarda bulunan kafalar, sıvrısinek yuvası, kokmuş, kurtlanmış, su birikintilerine benzer. Bu kafalar cehaleti, geriliği, ırk ve fert üstünlüğünü, yalancı, inkılâp ve halk düşmanlığını, bir kelime ile faşizmi içinde saklar.

İkinci Dünya Harbinden Portreler

III

(Yıl 1942)

Belli söylediğin türküden
Yabancıysın bu toprakların.
«Limanlar», «kayıklar» ve «balıklar»
Ve «gece vakti ılık esen rüzgâr» uzak buralara.
Sana, istediğin zaman
İstediğin ağacın altına oturup
Dinlenebilmek kadar uzak;
Ve ağır yumruğunu sovana vurup
Ekmeğini yiyebilmek kadar uzak.
Uzaklar, uzak buralara!...
Biraz evvel türküünü bitirip
Ve düşman elindeki karşı dağları
Kilometrelerce uzağa itip,
Göğüs geçiren arkadaş,
Belki biz de birbirimizden uzağız
Fakat seninle çok defa
Büyük kitaplarımızı okurken,
Aynı satırlarda öfkelenip
Aynı satırlarda güldüğümüz için,
Ve son sayfayı bitirince
İşık ve geniş bir dünyaya
Bir avuç nar tanesi sevinciyle
Döküldüğümüz için
Düşüncelerimizde daima biraradayız.
Mısrarlarımızın siperinde de
Düşmana karşı
Yanyana ve omuz omuzayız!...

Arif BARİKAT

larını emperyalist faşist ordularının temsil ettiği, dünyayı fetih, insanlığı imha ve süründürme siyasetinde aramışlardır. Yıllarca, kudurmuş haydut sürülerinin önünde borozan çalmış, onların zaferle sarhoş olmuş, dünyayı onları kara gözlükleri ile görmüşlerdir. Fakat biz biliyorduk ki bu adamlar bir fikre bağlandıkları için değil, çıkarlarını bu yolda zannettikleri için kaplarından taşıyorlardı. Nitekim şimdi su katılmamış demokrat numarası yapanlar da onlardır. Kendilerini okurken insanın tenasühe inanacağı geliyor. Bunlardan bir tanesi, **Peyami Safa**, (30 ağustos 1941, Çınaraltı sayı 4 de) o zaman ki «fikrini» bakın ne taşkın bir heyecanla anlatıyordu:

ren ve Südetleri ilhak eden milliyet fikridir; İspanyada kızıkları tepeleyen milliyet fikridir; Yunanistanda bütün marksistleri, liberaleri ve farmasonları, bütün beynelmilecileri tepeleyen ve Metaksas'ı iş başına getiren milliyet fikridir.»

Burada kastedilen «milliyet fikrinin» faşizm olduğunu **Peyami Safa** inkâr edebilir mi acaba? Türk İstiklâl Harbi'ni, milliyetçilik perdesi altında, faşist hareketlere benzetmeye ve dolayısıyla faşizmle damgalamaya yeltenmenin faşistçe bir marifet, bir sapkınlık olduğunu **Peyami Safa** inkâr edebilir mi acaba? İtalyadaki milliyet fikri, Musolini Faşizmi, Almanyadaki milliyet fikri, Hitler Nazizmi idi.

GEÇ AZIZIM, GEÇİ

Biz de yaşarız azizim,
yaşamaya gelince biz de yaşarız ama,
olmuyor cebimizden kattığımızla eğlenmek
gönümüzden katalım!
varlıklı kişileriz neşeden yana.
Pazarımız hoş mu geçecek,
şart değil Büyükkada, Heybeli,
çok bile gelir sandalı Hristo'nun
çıkamaz böyle günde balığa,
gıcır gıcır yememiz aksamdan.
Aylardan temmuz, günlerden pazar,
Yenikapı açıklarındayız..
Bırakan Hasan geçsin küreğe
utandırmaz bu kollar sahibini;
kabarmaz bu avuçlar
onikisindenberi nasırlıdır.
Yelken de kullanırız hava uyarırsa.
Fazla külfet istemeyiz,
bol sigaramız olsun,
çektirmek, köfte, domates yeter..
Karılarımız, sevgilimiz yanımızda,
önümüzde şarabımız..
Dedik ya, «bugün pazar»
belki bugün bir genç arkadaş
«ilk defa güneşe çıkardılar!»
isterseniz bütün dostlar aramızda olsun
kiminin Hanca'dan gelir selâmı,
kiminin Konya'dan..
Sandalımız geniş değil ne çare
gönümüz kadar.
Ne yapalım, bol şarabımız var ya
onların sağlığına içecek;
gün ola, harman ola!
İmrensin neşemize bizi sevredenler,
avuç avuç para yiverenler, Cakır'da.
Biz de çıkarız gönül işlerinden
elimiz değdi de oksamadık mı
su «pür hayal» saçları.
Kim istemez, yarı uyutmasını sinede
batan güne karşı,
bade içmesini yar elinden.
mehtabı süriklmesini,
«Kandilli yüzükten uykularda»
gözü kör olsun! feleğin
gelecekte ümidi kesmedik
içimiz öyle ferah..
Son kadehlere doğru sorsun
sesi en güzelimiz bizden:
«Gam keder ne imis?»
yontulmamız sesimizle cevabı hazır:
«Geç azizim, geç!»

Rıfat ILGAZ

Barem

1 den devam

emisyonla, istikrazla ve normal sayılamayacak bir takım yeni varidatla karşılamak yolunu tuttu. İstihsal azlığı, maliyet yüksekliliği ve fiyat yüksekliği gibi sebeplerle harp müddetince memleketimizin kaçırdığı fırsatlar da küçümsenemez.

Kısa zamanda fiyatların harpten evvelki seviyeye döneceğini umacak kadar iyimser olanlar arasında değiliz. Hele bugünkü şartlar altında bu, hemen de imkânsızdır.

İstanbul Ticaret Odası dergisindeki (Mayıs - 1945) geçinme endeksinde göre bugünkü fiyatlar karşısında 5 nüfuslu bir ailenin geçinebilmesi için ayda ortalama

(347) lira lâzım. İşçi ve memurların geçim darlıklarını bu rakam bile isbata yeter. Çünkü ancak aslı maaşları 80 liradan fazla olan küçük bir memur zümresinin eline bu kadar veya daha fazla para geçmektedir.

Türkiyede aylık ücret veya maaşla geçinen sabit gelirli vatandaş sayısı 200.000 den fazladır. Bu hesaplara ve apaçık hakikate nazaran yedi harp yılı içinde bu yuğtaşlarla miktarı bir milyonu aşan aileleri sefâletin kucağına düştüler. (Yeter tazminat veya ücret alan yüksek dereceli memurlarla bazı yollardan ayrı varidat temin edebilenleri bunlardan ayırmak lâzım.)

Bu tecrübeler, bize hayatı ucuzlatmak için esaslı tedbirler almakla beraber «devlet memurları aylıklarını tevhit ve teadül» esaslarına bağlamak iddiasıyla

GARPTA FİKİR ve SANAT:

ALDOUS HUXLEY'in Romani

Saffet KORKUT

Birinci Dünya Harbinden sonra İngiliz romancıları, genç İngiliz şairlerinin, ileri Fransız romancılarının aksine, sosyal romanlarında cemiyet meselelerini müspet bir görüşle ele almaktan geri kalmışlardır; ya daha ziyade ferdin şuur akışını tesbitte uğraşmışlar, böylece ancak dar, zevki pek incelmış bir zümreye hitap edebilmekle yetinmişler; ya da harp sonrası cemiyetinde olup bitenlere karşı istihzalı bir vaziyet almışlardır; sonra, siyasi ve iktisadi buhranları, etraflı, objektif bir ilim görüşünün giderebileceğini söyleyeceklerine, kurulmuş düzenin zamanla daha da sıkıştırdığı, İkinci Dünya Harbini doğuran düğümleri bir türlü gözemiyecek ruh âlimlerinin avutucu huzuruna kendilerini atmışlardır. Birinci Dünya Harbinden sonraki İngiliz romancıları arasında en ileri gelenlerden biri Aldous Huxley'dir (1894). Onun sanat hayatını şimdilik iki devre ayırmak mümkün: I ne devirde romancı harp sonrası İngiliz cemiyetinin madî ve mânevî buhranlarını, karsarsızlık ve taşkınlıklarını iyi görmüş, faşist rejimler elinde insanların sade bir makine ve lâboratuvar yaratığı bir takım oyuncaklar olarak kalacaklarını düşünmüş, onun için haksız olarak ilim ve teknik düşmanı yaman bir hicviye kesilmiş aslında müşküllerini ancak gerçeğe göz yummayan bir ilim görüşü ile halledebilecek olan cemiyetine karşı gayet müstezhi, «Cynic» bir vaziyet almış bir sanatkar olarak karşımıza çıkar. Onun bu devrini en iyi «Point Counter Point» (1928) ve «Brave New World» (1932) (O. Burian bu romanı kuvvetli kalemile «Yeni

Dünya» diye tercüme etti; ya-kında çıkacak.) adlı romanları temsil eder. «Yeni Dünya» da ele aldığı tipleri romancı insafsız bir kakkaha ile gülererek anlatır, İnsanları Robota'lar, otomat'lar haline koyacak faşist ütopya'sına yıkıcı bir tenkitle hücum eder. Kitabı okurken A. Huxley'in bu hücumunu haksız bulmuyoruz; fakat bu yıkıcı dünyanın yerine kurmak istediği dünyayı tasvirlerinden sezince, sanatının ikinci devrinde daha da kuvvetle kendini gösterecek mistik meyilleri bizi kendine bağlayamıyor. *Kitabından öyle görülüyor ki, once gelecek, «bay vahşi» yi memnun eden ilkel dünya olmalı. O dünyada insanlar pis, tıfolu, frengili yerlerde yaşayacaklar belki. Varsın yasa-sınlar; yeter ki Shakespeare'i okuyup anlayabilsinler, derin mistik mürakabelere dalan yüce ustalardan gömlekçilik gibi basit bir zanaatın kıvraklıklarını öğ-rensinler, kendilerini tabiata uydursun, kurulmuş nizamın temelindeki ana - baba - evlât, karı-koca müvasebetlerine aykırı hareket etmesinler. İnsan oğlu ancak böyle hareket ederse selâmette erer.

Romancı sanat hayatının ikinci devrinde de dünyayı bunaltan zorlukların müspet bir çıkar yolunu bulamaz. Romanlarının baş tarafında yine bir istihza ve komedya havası vardır; ama etrafındaki gerçek dünyanın bozukluklarıyla alay eden sanatkar-artık sarıh olarak huzur ve saadeti, hakiki selâmeti uzak ruh âlemlerinde bulur; hattâ selâmeti bu uhrevî muhitte bulduğu için Hollywood'da bir tarikata da girmiştir.

A. Huxley'in son romani hak

kında John Lehmann adlı bir İngiliz münekkiddinin aşağıya naklettiğimiz sözleri de onun bu son devir romanları hakkında yukarıda söylediklerimizi tayit ediyor:

«Aldous Huxley'in son roman-ları onun uzun zaman, hâkim ol-duğu parlak komedya havası içinde ruhun selâmeti meselesile gitgide daha fazla meşgul oldu-ğunu gösteriyor.

Romancı artık bir yandan dört yanını saran dünya ile alay eder-ken bir yandan da ısrarla kafası-nı meşgul eden, ölümün ve za-manının muammalarına bir ce-vap vermek için şahsına uygun bir din bulmağa uğraşıyor. En son kitabı, «Time Must Have a Stop - Zaman da günün birinde durmalı» da böyle. Eser, 1920 lerde yazdığı romanlar gibi eğ-lenceci, komik, tazeliliğini hiç kaybetmeyen, gülünç sahnelerle başlar. Dünyaya tapan kimseler gene kusursuz tasvir edilmiş, za-hirde kültürlü duran bu kimsele-rin dıştan görünen hayatlarıyla etlerinin arzuları, gözölmez şeh-vet düğümleri, çirkin, geçici he-vesleri arasındaki kapanmaz uçurum, gene gayet iyi gösteril-miş. Romanın kahramanı Sebast-ian 17 yaşlarında melek yüz-lü, sarı kıvrık saçlı bir gençtir. Her gören kadın ona ya analık etmek ister ya aşık olur. Gençin karakteri ise zayıftır. Hep ken-dini düşünür. Anası babası sofu ve mutaassıptır. Genç evinden kaçarak Floransa'da amcası Easta-ee'n yanına gider. Amcası ölme-den önce ona Degas'ın değerli bir tablosunu hediye eder. Sebast-ian bu tabloyu uzun zamandır hasretini çektiği bir suvare elbi-sesini almak için satar. Tablo aranır. Sebastian korkar, bir türlü resmi ne yaptığını açığa vuramaz. Bu korkaklık sonradan romanın vakasına mihrer olur.

Roman bu noktadan sonra da başladığı gibi devam etseydi «Crome Yellow - Krom Sarısı» gibi parlak bir eser olurdu. Ama 1945 Huxley'i artık 1925 Huxley'i değil, ve münekkiddin de söylediği gibi Huxley bu son kısmında dünya ile âhreti, spiri-tizma tecrübelerini, hristiyan akidesince allahlarına kavuşacak ruhları, dünyanın geleceğini, İkinci Dünya Harbinin zulüm ve işkencelerini, romanın asıl kah-ramanı Sebastian'ın 1944 de Lon-drada top sesleri kulaklarında gülerken, vaktiyle ona İtalyada din telkin eden bir mistiğin ya-zılarını tasnif ile meşgul oldu-ğunu kendini dine verdiğini anla-tır.

Huxley, romancılık hayatında dünyanın getrefil muamma ve problemlerine müspet, ilmi gö-rüşle değil, ya bir cynic ya da mistik bir moralist kafasıle vaz-iyet alıyor. Onun için, bunları gözmeğe uğraşmaktan, gerçekten karşı karşıya kalıp mücadele et-mekten ziyade bir kurtuluş yolu,

Sonu 3 de

ANDAN BİTENDEN

N.:

BASIN VAZİFESİNİ YAPIYOR MU?

İzmir'de çıkmaya başlayan, PAZAR dergisinde, N. Kürşat, olaylar karşısında İzmir gazetelerinin aldığı durumu belirtirken şunları söylüyor: «Burada sanki herşey yerli yerindedir. Burada ihtikâr yoktur. Karaborsa barınmıyor. Buradaki memur vazifesini suistimal etmez. Tüccar birliklerden memnundur. Yollar tertemizdir ve halkın belediyeden en ufak bir şikâyeti yoktur. Ekmek burada daima hilesiz ve katıksız çıkmıştır. Zeytinyağı da mükemmel bir şekilde dağıtılmaktadır.

Yüreğinde dert taşımayan mesut insanlar ve resmi olsun, hususî olsun vazifesini tam bir dürüstlük yapan müesseseler, halkın «güllük, gülistan», «süt liman» diye vasıflandırdığı bir âlem, evi-

mizin rahat döşeginde okuduğunuz bu gazetelerden muhayyilenize girer.»

Bu satırları okuduktan sonra, insan «acaba!» diye düşünüyor, «acaba olaylar karşısında susan, herşeyi gül gülistan gösteren yalnız İzmir gazeteleri midir, yalnız onlar mı sorumlulardır?» Değil, vazifesini yapmayan yalnız İzmir basını değildir, birkaçı hariç bütün basınıdır. İnanmayan şu bir kaç yıllık gazete, dergi ve kitapları karıştırıp okusunlar, çıkmakta olanlara göz gezdiresinler; hele il gazete ve dergilerinin acıklı halini görsünler.

Yalnız İzmir gazeteleri değil, birkaçı müstesnâ bütün basın vazifesini yapmamıştır ve yapmıyor, hâlâ uyumakta devam ediyor.

"İstanbul Üniversitesi Hakkında Bir İki Düşünce"

İstanbul Üniversitesinde 6 yıl çalıştıktan sonra Amerikaya giden Prof. Dr. Rudolf Nissen'in Vatan gazetesinde, dikkate değer bir yazı serisi yayımlandı. Bu yazıdan küçük bir parçayı aşağıya alıyoruz:

«Bugün Türkiye'de mevcut idari zihniyet, fikir hürriyetini teşvik etmek ve mümkün kılmak şöyle dursun, buna tahammül bile müsait değildir. Halbuki Türk gençliğinde hakkanîyet, dürüstlük ve temizlik için büyük bir hasret vardır. Bunun hakkının verilebilmesi için yolsuzluklar araştırılmalı ve serbestçe münakaşa edilmelidir. İşleri düzeltmenin ve ilerletmenin başka yolu yoktur.

Bu cümleden olarak, ilmi neşriyatta endişe verici derecede mübalâsızlık vardır. Bir doçent bilirim ki bir eenebi eseri tercüme ettikten sonra kendi eseri diye neşretmiştir. Hatta kitabın mukaddemesinde, eserin kendi

orijinal telif eseri olduğunu, asıl kıymetinin bundan ibaret bulunduğunu söylemekten bile çekinmemiştir. İlmî sahalarda böyle usul ve zihniyetlerin yeri olamayacağını, üniversitenin rektörüne ve fakültenin dekanına anlatmak istedim. Maksadıma muvafak olamadım. Yapılan işi olağan diye telâkki edip geçtiler. İlim mefhumu hakkında zihinlerde bu derecede karışıklık mevcut kaldıkça, ilim sahasında terakki edebilmek imkânsızdır.

İlmî gelişmenin diğer bir engeli de; ifrat halindeki nasyonalizm ve bunun mantikî neticesi olan eenebi düşmanlığı ve ırk ayrılığı telâkkisidir. Böyle ifratların ne gibi neticeler verdiğine, nazi Almanyasının akıbeti canlı bir delildir. Dünya yüzünde en başlarda giden Alman tıp ilmi, 1933 yılından sonra devamlı bir sukuta uğrayarak on sene içinde dünya seviyesinin yirmi yıl gerisine düşmüştür. Kendi kendile-

rine üstün ırk ve üstün insan payesi veren adamların, başka memleketlerdeki gelişmeleri görüp takip etmeleri, oradan ders almaları ve bu dersleri kendi hesaplarına ilerletmeğe çalışmaları beklenemez. Böyle muhitlerde halden hoşnutluk şeklinde bir durgunluk peyda olur ki hertürlü terakki imkânını iptidadan boğar. Kendi milletini başka milletlerden üstün görmek isteyen müfrit bir insan, diğer milletlere ve unsurlara hakaretle bakar ve haklarında yanlış ölçüler kullanır. Meselâ bugün Türkiye'de Türk aslından olmayan vatandaşlar için ilmî faaliyet imkânları pek mahduttur. Halbuki Türk ruhunda böyle bir darlık ve taassup istidadı bulunmadığı; bundan evvelki nesillerin bu neviden taassup ve ayrılık meyilleri göstermemeleriyle sabittir. Demek ki dükkân Türkiye'de ilme ve memleketi hizmet etmek isteyen her vatandaşa ve her insana; ırk ve din farkı gözetilmeden faaliyet kapıları açık tutulduğu halde lâik olmakla iftihar eden yeni Türkiye; böyle faaliyetlere karşı türlü türlü engeller yaratmıştır. Bunun memleket sevgisinin mahsulü olduğu iddia edilemez, asıl saiki; meslekî rekabet sahalarının umumî menfaate aykırı olarak, tahdide uğratılmasından ibarettir ki bunu vatanî değil, tamamen şahsî bir endişe saymak doğru olur.»

KİTAP:

Strasti Mordasti

«Her şey insandadır ve herşey insan içindir!» diyen Maksim Gorkiy, bütün hayatı boyunca, gadre uğramış, küçüklü büyüklü insanları konu edinmiştir. Kendisinin de ezilmiş bir sınıfın adamı olması, buna sebep teşkil eder. O, Strasti Mordasti'de olduğu gibi bütün kahramanlarını çok ince psikolojik tahlillerle anlatmağa çalışmıştır. Bu küçük kitaptaki hikâye bunların en karakteristik olanlarından biridir. Hikâyede, ayakları kötürüm bir çocuk var. Ayyaş ve fahişe olan annesi ile birlikte bir bodrum katında oturur. En katı yürekleri bile, merhamete ulaştıran bu zavallı kötürüm çocuk, insan öğlunun insanca hislerini ifade eden bir kahraman olarak karşımıza çıkıyor. Gorkiy, baktın onun bir halini nasıl anlatıyor: «Öyle yalancî bir gülüşle gülüyordu ki, insanın ağlayacağı ve onun te-neffüs etmekte olduğu ciğerleri yakan merhameti, bütün şehire haykıracak geliyordu.»

Ne zaman M. Gorkiy'in bir eseri tercüme edilse, aklımıza hep onun; Ana, Klim Samgin,

Üç Bastille

1 den devam

yasında yeni bir çağ başlamıştı: Kapitalizmin egemenliği. Bunun gelişimi, buhranları ve felâketleri modern cemiyetin fırtınalı tarihidir.

6 Mayıs 1945. Berlin düştü. Prusya militarizminin fesat ocağı, faşizmin son kalesi, ikinci Bastille de yıkıldı.

Derebeylik rejiminin kara sembolü ilk bastilleri yıkan ihtilâlin arslan payını vuran kapitalizm, gelişiminin meydana getirdiği önüne geçilmez tarihi akışı durdurmak, daha ileri bir demokrasinin doğuşuna engel olmak için

faşizmi icat etmişti. 6 Mayıs 1945 bu yeni orta çağın sembolü, Bastille'i olan nazi kalesinin, Berlin'in yıkıldığı gündür.

Bastille'in yıkılışı insan cemiyetinin kör kuvvetlerin bô-yundurduğundan kurtuluşu yolunda ilk adım; Berlin'in düşmesi, ikinci hamle oldu.

Şimdi insanlık üçüncü Bastille'in yıkılışını özleyor. Bu, emperyalist harplerin, faşizmin ve sefaletin baş sorumlusu milletler arası malî kapitalizmin kalesidir ve bu kalenin adı Amerika'da «tröst», İngilterede «City», Fransasada «Banque de France»dır.

Üçüncü Bastille'in duvarlarına inen ilk kazma seslerini insanlık, en büyük kurtuluş müjdesi gibi sevinçle dinlemektedir.

ALTIN ZİNCİR

Sanat Tarihi
Üpton SİNCLAIR — E. T. ELİÇİN
Bütün Kitapçılarda Bulunur. Fiyatı 100 Kr.

HÜRRIYET

(Şiirler)

Ö.F. TOPRAK - Suat TAŞER

ANT yayını olarak çıkıyor

Fiyatı 100 Krş

Artamanof ailesi, Tomas Gordiyef adlı kitapları gelir. Türk okuyucusu, asıl bu eserlerle Maksim Gorkiy'i tanıyacak. Strasti Mordasti adı ile neşredilen bu küçük eserin çıktığı günlerde, aydın mütercimlerimiz bu vazifeyi hatırlatıyoruz.

Strasti Mordasti'nin baş tarafında Hüsamettin Bozok'un bir önsözü var. Önsözde Gorkiy'in sanatına ait isabetli görüşlere rastladık. Bu küçük kitabı, sanat severlere salık veriyor. Eseri Arpad Yayınevi çıkarmıştır.

DERGİ:

Dikmen Dergisi

Yeniden çıkmaya başlayan **Dikmen**'in ilk sayısının ilk yazısında derginin yayın programı şöyle anlatılıyor: «Bizde bu şerefli tarafta, ilmi, fikrî, edebî sahada; demokrat, anti-faşist, anti-emperyalist bir plât form'da çıkardığımız şu mütevazı dergiyle yerimizi tayin ediyor ve vazifemizi almış bulunuyoruz.» «Demokrasi'ye taraftarız. Demokrasinin bütün milletlerde tabii hayat haline gelmesi taraf-tarıyız. Anti-Faşistiz. Faşist te-fekkür ve hareketle mücadele edeceğiz.»

ANT bu yeni arkadaşı sevinçle selâmlar.

XX. YÜZ YIL KİTAPLARI

Prof. Muzaffer Ş. Başoğlu

DEĞİŞEN DÜNYA

Günün problemleri karşısında Türk içtimai bünyesi
Fiatı 160 kuruş.
ANT abonelerine 125 kuruş

Stefan Zweig - B. Arpad

YILDIZIN Parladığı Anlar

Fatih'ten Lenin'e 500 yıllık tarih'in bütün ihticam ve heyecanı. Birinci cilt: 150 kuruş.
ANT abonelerine 120 kuruş.

Maksim Gorkiy - T. Alaz

STRASTİ MORDASTİ

Büyük halk sanatkarının nefis bir eseri. Hüsamettin Bozok'un Gorkiy hakkında bir etüdü ile. Fiatı 40 kuruş
ANT abonelerine 32 kuruş

Hans Behrend - B. Arpad

ALMAN FAŞİZMİNİN PERDE ARKASI

Son elli yıllık Alman siyasi dramının içyüzü. Fi. 100 Krş.
ANT abonelerine 80 kuruş.

ARPAD Yayınevi

N. V. GOGOL

İVAN İVANOVIÇ ile İVAN NİKİFOROVIÇ Hikâyesi

Rusçadan çeviren:

HASAN BİÇAKÇI

Rus edebiyatının şaheserlerinden olan bu kitapta, eski Rus asilzadelerinin hayatı alaylı bir dille anlatılmaktadır.

Harpten sonra Faşizm

1 den devam

saltanatını yıkmak için açılan mücadele dünya barışının en birinci garantisidir. Milletler arasında güvenlik teşkilâtı, muahedeler, anlaşmalar, ancak, barışı mümkün kılacak gerçek şartlar mevcut olduğu takdirde işe yarayabilir. Emperyalizm dünyadan kalkmadıkça dünya barışı uzun zaman gerçekleşemez; imperyalizmin kalkması ise iç bünyelerde büyük - sermaye saltanatının yıkılışına bağlıdır. Büyük sermaye saltanatının yıkılışı, (bun-

dan önceki makalemizde gördük) faşizmin kökünün, kazınışı demektir. Öyle ise, burada gayet mühim sosyolojik bir neticeye geliyoruz: cemiyetlerin iç bünye durumlarıyla cemiyetler - arası, yani milletler - arası münasebetler durumu birbirine bağlıdır. Milletler arasındaki dünya nizamı, milletlerin iç bünyelerinin ne olacağı meselesinden ayrılamaz. Ancak, iç bünyelerinde insanın insanı istismar etmediği cemiyetler arasındadır ki, bir milletin diğerini istismar etmediği eşit ve âdil bir dünya nizamı kurulabilir.

ANT

İmtiyaz Sahibi: Hakkı Bigeç, Neşriyat Müdürü: Ulviye Uysal, Teknik çevirgen Enver Gökçe
Altı aylığı 100, yılığı 200 krş. Adres: Posta kutusu 420 — Ankara. Basıldığı yer: Recep Ulusoglu Basımevi Ankara